

MÁME NĚCO SPOLEČNÉHO
Chodov
WIR HABEN ETWAS GEMEINSAM
Waldsassen

VÁŽENÝ ČTENÁŘI WERTE LESER

ING. JOSEF HORA

starosta města Chodova
Bürgermeister der Stadt Chodov

Do rukou se Vám dostává brožura, která je malým průvodcem společnou historií měst Waldsassen a Chodov. Je pro mne, pro „starochodováka“, velkým potěšením, že jsem ve funkci starosty města Chodova mohl, byť malým podílem, přispět ke společnému setkání občanů obou měst, které proběhne pod patronací obou starostů – pana Sommera a mé osoby.

Díky předchozímu a zejména současnému vedení waldsassenské radnice, konkrétně panu starostovi Sommerovi a panu Hofmannovi, jsme nastartovali spolupráci, která byla v minulosti spojena pouze s krajanským sdružením. V této souvislosti nemohu nevzpomenout jméno paní Anny Ungerové, dlouholeté předsedkyně tohoto sdružení.

Dnes jsme našli mnoho témat, která by mohla a měla pomoci oběma městům. Nabízíme rodákům pravidelná setkávání v Chodově, při kterých bychom si chtěli popovídat a také se pochlubit akcemi, které alespoň částečně napravují dopady předchozích let na město Chodov. Na začátku 60. let minulého století bylo rozhodnuto o výstavbě kombinátu ve Vřesové a Chodov musel, jako místo určené pro výstavbu bytů pro stavebníky a následně pro zaměstnance tohoto kombinátu, takřka celý tomuto záměru ustoupit. V dalších letech se tak z příjemného, tak jak ho z dětství znám, příhraničního městečka s 3500 obyvateli, stalo ryze sídlištní panelákové město, dnes s téměř

Sie halten hier eine Broschüre in der Hand, die als kleiner Führer durch die Geschichte der Städte Waldsassen und Chodov (Chodau) gedacht ist. Mir als „Alt-Chodauer“ ist es ein großes Vergnügen, dass ich in der Rolle des Bürgermeisters von Chodov mein „Scherflein“ zum Treffen der Bürger beider Städte beitragen konnte, das unter der Schirmherrschaft beider Bürgermeister – Herrn Sommers und meiner Person – stattfindet.

Dank der vorangegangenen und besonders der gegenwärtigen Leitung des Waldsassener Rathauses, konkret dank Herrn Bürgermeisters Sommer und Herrn Hofmanns, kam eine Zusammenarbeit in Gang, die in der Vergangenheit allein mit den Aktivitäten des Ortsverbands der Landsmannschaft verbunden war. In diesem Zusammenhang sollte der Name von Frau Anna Unger, der langjährigen Vorsitzenden dieses Verbands nicht unerwähnt bleiben.

Heute haben wir zahlreiche Themen gefunden, die beiden Städten helfen könnten und sollten. Wir bieten den Chodauer Landsleuten die Möglichkeit zu regelmäßigen Treffen in Chodov, bei denen wir uns gern über Veranstaltungen unterhalten würden, auf die wir stolz sind und mit denen wir versuchen, die Folgen vergangener Jahrzehnte für unsere Stadt wenigstens teilweise wieder gut zu machen. Anfang der 60er Jahre des vergangenen Jahrhunderts wurde der Beschluss zum Bau eines

GRUSSWORT POZDRAV STAROSTY

BERND SOMMER

Bürgermeister der Klosterstadt Waldsassen
Starosta klášterního města Waldsassen

Die Städte Chodov und Waldsassen verbindet seit vielen Jahren eine enge, vielfältige historische Beziehung. Nach dem zweiten Weltkrieg übernahm die Stadt Waldsassen bereits im Jahr 1956 die Patenschaft für die vertriebenen deutschen Bürger von Chodau. Bis heute finden alle zwei Jahre in Zusammenarbeit mit der „Eghalanda Gmoi“ die Chodauer Heimattage in Waldsassen statt.

Die Städte Chodov und Waldsassen haben beide in den letzten Jahren eine erstaunliche Entwicklung durchlaufen. Waldsassen, geprägt von den Industriebetrieben im Bereich Glas, Porzellan und Ton hat sich gewandelt. Alleine die Glasproduktion ist in Form der Firma Lamberts noch heute wichtiger Baustein der Betriebe in Waldsassen. Die Porzellanindustrie ist gänzlich verschwunden. Viele unterschiedliche Unternehmen im mittelständischen Bereich sind heute Rückrat der Stadt. Ob im Bauwesen, im Tourismusbereich, in Handel und Handwerk. Betriebe wie das Traditionsunternehmen Kondrauer Mineralbrunnen, die Lebkuchenmanufaktur Rosner oder ghost-Mountainbikes, eine Firma mit einer rasanten Entwicklung, sind heute vielschichtiger Beweis, dass sich Waldsassen auch wirtschaftlich neu aufgestellt hat.

Auch die Stadt selbst hat sich stark verändert. So erstrahlt das Kloster der Cistercienserinnen im prächtigen Glanz und

Město Chodov a Waldsassen pojí již řadu let úzké a četné historické vazby. Po druhé světové válce převzalo město Waldsassen již v roce 1956 patronát nad vysídlenými Němci z Chodova. Dodnes se ve Waldsassenu, ve spolupráci se spolkem „Eghalanda Gmoi“, koná každé dva roky setkání krajanů z Chodova, tzv. Chodauer Heimattage.

V posledních letech se obě města, Chodov i Waldsassen, významně rozvinula. Město Waldsassen, které se vyznačovalo sklářským, porcelánovým a keramickým průmyslem, se změnilo. Zůstala jen výroba skla, zastoupená společností Lamberts, jako důležitý stavební kámen průmyslu ve Waldsassenu. Porcelánový průmysl již zcela zanikl. Páteř města dnes tvoří různé střední podniky, které působí v oblasti stavebnictví, cestovního ruchu, obchodu nebo řemeslné výroby. Podniky, jako jsou například závod s dlouhou tradicí Kondrauer Mineralbrunnen, rodinný podnik na ruční výrobu perníku Rosner nebo rychle se rozvíjející společnost ghost-Mountainbikes, jen dokazují, že se město Waldsassen změnilo také po hospodářské stránce.

Také v samotném městě došlo k významným změnám. Důležitým turistickým a hospodářským pilířem je dnes překrásný klášter cisterciáček společně s hostincem sv. Josefa a kulturním a společenským centrem.

Staré město prošlo rekonstrukcí, vybudovaly se nové komuni-

15 tisíci obyvateli. Vedení radnice, které nastoupilo po roce 1989 se snaží nejen odstranit některé následky minulých rozhodnutí, z nichž některá už bohužel vrátit nelze, ale navázalo také na připomínání si tradičních kulturních akcí – Svatovavřínecké poutě, Masopustu, posvícení aj.

Vážený čtenáři, přál bych si, aby se tato útlá knížečka a zejména osobní prožitky z 1. oficiálního setkání rodáků v Chodově dne 27. 11. 2012 staly příkladem dobrých vztahů obou měst, abychom se i nadále potkávali jako dobří sousedé, jako lidé, které spojuje nejen minulost, ale i příjemná budoucnost.

Kombinats in Vřesová (Doglasgrün) gefasst und Chodov musste diesem Vorhaben als zum Bau einer Wohnsiedlung zuerst für die Bauarbeiter und später für die Beschäftigten dieses Kombinats bestimmter Ort nahezu völlig weichen. So wandelte sich das anmutige Grenzstädtchen mit seinen 3500 Einwohnern, so wie ich es aus der Kindheit kenne, schlagartig zur Plattenbausiedlung mit nahezu 15 000 Einwohnern. Die Stadtväter, die die Geschichte der Stadt nach 1989 leiten, bemühen sich nicht nur, manche der Folgen vergangener Fehlentscheidungen zu mildern, von denen einige leider nicht mehr rückgängig zu machen sind, sondern knüpfen auch an traditionelle Bräuche und kulturelle Veranstaltungen an – z. B. das St.-Laurentius-Fest, das Faschingsfest, das Kirmesfest, u. a. m.

Sehr geehrte Leser, es ist mein innigster Wunsch, dass dieses kleine Büchlein, vor allem aber die persönlichen Erlebnisse vom ersten offiziellen Treffen der Chodauer Landsleute in Chodov am 27.11.2012 zu einem Beispiel der guten Beziehungen unserer beiden Städte werden, damit wir uns auch in Zukunft als gute Nachbar begegnen, als Menschen, die nicht nur ihre Vergangenheit, sondern auch eine freudige Zukunft verbindet.

ist zusammen mit dem Gästehaus St. Joseph und auch dem Kultur- und Begegnungszentrum zu einem touristischen und wirtschaftlich wichtigem Pfeiler geworden.

Die Altstadt wurde saniert, Plätze und Wegeverbindungen neu gebaut. Entwickelt hat sich auch ein reichhaltiges und hochwertiges Angebot von Hotels, Pensionen, Restaurants und vielen Gasthäusern.

Das kulturelle Leben in Waldsassen blüht. Neben den hochrangigen Konzertveranstaltungen in der Basilika gibt es eine Vielzahl ebenso hochwertiger Veranstaltungen im Bereich Musik, Kunst und vieles mehr. Dabei sind die Waldsassener Vereine mit den vielen ehrenamtlich engagierten Menschen Garant für ein buntes und blühendes gesellschaftliches Leben. Kurzum: Waldsassen ist eine Stadt geworden, in der die Menschen gerne leben.

Die Verbindungen zur Stadt Chodov sind in den letzten Jahren intensiver geworden. Viele Gespräche und gemeinsame Aktionen – wie kürzlich die Fotoausstellung über die Stadt Chodov im Rathaus von Waldsassen – lassen die Menschen heute wieder näher zusammenrücken. Eine gute Basis für die kommenden Jahre.

kace a prostranství. Vytvořila se také bohatá a kvalitní nabídka hotelů, penzionů, restaurací a hostinců.

Ve Waldsassenu vzkvátá i kulturní život. Vedle vynikajících koncertů v bazilice se pořádá řada dalších vysoce kvalitních akcí v oblasti hudby, umění a mnoho jiných. Zárukou pestrého a rozkvétajícího společenského života jsou přitom waldsassenské spolky a jejich dobrovolníci. Zkrátka: Waldsassen je městem, ve kterém se lidem žije dobře.

Vztahy s městem Chodov nabyly v posledních letech na intenzitě. Četné rozhovory a společné akce, jako nedávno instalovaná výstava fotografií města Chodova na radnici ve Waldsassenu, dnes pomáhají k novému sblížení lidí. Dobrý základ do budoucích let.

MĚSTA WALDSASSEN A CHODOV MAJÍ VE SVÉ DLOUHÉ HISTORII A VÝVOJI MNOHO SPOLEČNÉHO

DIE STÄDTE WALDSASSEN UND CHODAU – MIT VIELEN GEMEINSAMKEITEN IN IHRER LANGEN GESCHICHTE UND ENTWICKLUNG

ROBERT TREML

Když v sobotu 21. července 1956 slavnostně zástupci města Waldsassen v sálu knihovny cisterciáckého kláštera ve Waldsassenu převzali patronát nad městem Chodov, stalo se tak v neposlední řadě proto, že již mnoho století existovaly úzké, historicky doložené, ale i kulturní a osobní vztahy mezi oběma obcemi.

Tato dlouhá tradice začala tím, že císař Jindřich I. v roce 1184 předal území kolem Chodova cisterciáckému klášteru ve Waldsassenu a dále tento „kraj v provincii Zettwitz“ v roce 1185 stvrzuje papežská listina. Toto území je o něco později poprvé zmíněno v listině z roku 1196 jako „Codow“ (Chodau), kdy Jindřich, pražský biskup a český vévoda († 14. června 1197 v Chebu), potvrdil klášteru vlastnictví obce Chodov s veškerým okolním územím. Chodov se tak stal středem činnosti cisterciátů v tomto regionu, kteří započali s mycením a zřízením dvorce Oberchodau (Horní Chodov) a dalších hospodářských statků v okolí jako je Münchhof (dnes Mírová). Pro obyvatele Horního a Dolního Chodova nechali postavit kostel, nad kterým cisterciácký řád převzal patronát. Kostel byl zasvěcen svatému Vavřinci.

Rychlý vývoj však později zažil nepříznivý obrat, když počátkem 14. století došlo k zániku kláštera a jeho vedení se v roce

Als am Samstag, den 21. Juli 1956 im Rahmen eines Festaktes die Vertreter der Stadt Waldsassen im Bibliotheksaal des Zisterzienserinnenklosters Waldsassen mit den heimatvertriebenen Repräsentanten von Chodau die Patenschaftsübernahme über die sudetendeutsche Stadt Chodau vollzogen, geschah dies nicht zuletzt deshalb, weil seit vielen Jahrhunderten enge historisch belegte sowie kulturelle und menschliche Beziehungen zwischen den beiden Orten bestanden hatten.

Eröffnet wurde diese lange Tradition dadurch, dass Kaiser Friedrich I. das Gebiet um Chodau 1184 dem Zisterzienserklaster Waldsassen übereignet hatte und schon 1185 dieser „Landstrich in der Provinz Zettwitz“ in einer päpstlichen Urkunde bestätigt wurde. Der „Landstrich“ wird wenig später, nämlich in einer Urkunde von 1196 erstmals als „Codow“ (Chodau) bekannt, als nämlich Heinrich, Bischof von Prag und Herzog von Böhmen († am 14. Juni 1197 in Eger) dem Kloster den Besitz des Ortes Chodau mit dem ganzen Umfang dieses Gebietes bestätigte. Damit wurde Chodau zu Mittelpunkt der Kulturarbeit der Zisterzienser in dieser Region, die sogleich daran gingen, das Land zu roden, einen Meierhof Oberchodau und in der Umgebung

Chodov - z kostela sv. Vavřince, před rokem 1940
Aus der Kirche St. Laurentius, vor 1940

1348 rozhodlo, že veškeré statky v okrese Loket, mezi nimi i statek Horní Chodov a vesnici Chodov, prodá. Mniši tak po sobě zanechali majetek, který zkultivovali a jeho obyvatelům tak pomohli k vytvoření nového domova. Opuštěn zůstal i kostel, který měl pro vesnici a její okolí velký význam. Horní a Dolní Chodov osiřely a lidé zažívali jen špatné a neklidné časy. V době reformace musel být Chodov evangelický, nicméně po třicetileté válce se ale vrátil ke katolickému vyznání.

Části Horního a Dolního Chodova se v roce 1848 sloučily do samostatné obce, která byla v roce 1869 povýšena na městys. Průmyslovým vývojem ve 2. polovině 19. století se tento městys rozšířil a listinou z 30. září 1894 mu bylo uděleno městské právo.

Ve Waldsassenu byl v době reformace kolem roku 1571 zrušen staroslavný cisterciácký klášter. Mniši tohoto řádu se do oblasti vrátili až v roce 1661 a klášter tak v době baroka začal znovu rozkvétat a ožít. Nicméně sekularizací z roku 1803 ale klášter ve Waldsassenu zaniká podruhé. Obyvatelé Waldsassenu dosáhli toho, že tomuto místu byla v roce 1693 udělena tržní práva a že obec byla v roce 1896 povýšena na město, podobně jako Chodov. Základem pro povýšení na město byl usilovný hospo-

weitere Wirtschaftshöhe anzulegen, darunter den Münchhof und für die Ansiedlung Ober- und Unterchodau auch eine Kirche zu erbauen, wobei die Zisterzienser dafür das Patronat hatten. Die Kirche war dem hl. Laurentius (St. Laurenty) geweiht.

Doch die aufstrebende Entwicklung erlitt später auch herbe Rückschläge, indem es Anfang des 14. Jahrhunderts zum Niedergang des Klosters kam und sich die Klosterleitung 1348 entschloss, sämtliche Güter im Elbogener Kreis, darunter auch den Meierhof Oberchodau und das Dorf Chodau zu verkaufen. Dabei ließen die Grauen Mönche eine Besitzung zurück, die sie kultiviert und damit den Menschen zu einer Heimstatt verholten hatten. Zurück blieb auch die Kirche, die für das Dorf und den Umkreis eine große Bedeutung hatte. Ober- und Unterchodau schienen verwaist und die Menschen gingen nun schlimmen und bewegten Zeiten entgegen. In der Reformation musste Chodau evangelisch werden, doch kehrte man nach dem 30-jährigen Krieg wieder zum katholischen Bekenntnis zurück.

Die Siedlungsteile Ober- und Unterchodau schlossen sich 1848 zu einer selbständigen Gemeinde zusammen, die 1869 zu einem Marktflecken erhoben wurde. Infolge der industriell-

dářský vývoj, poté, co byla v roce 1865 otevřena železniční linka z Mitterteichu přes Waldsassen do Chebu a v obci se v následujících letech usídlilo několik průmyslových podniků na výrobu skla, porcelánu a zpracování jílu. Do obce se tak začaly stěhovat pracovní síly a postupně došlo ke zkvalitnění nezbytné infrastruktury.

Po druhé světové válce došlo, jak známo, k odsunu sudetských Němců z jejich vlasti, což platilo i pro občany Chodova, přičemž několik rodin z tohoto města se natrvalo přestěhovalo do Waldsassenu a jeho okolí. V hraničním městě Waldsassen bylo totiž od konce války přijato asi 2000 utečenců a odsunutých. Od roku 1948 se tito začali slučovat do několika krajských spolků, např. do sudetoněmeckého krajského spolku, z jejichž středu se 14. července 1951 vytvořilo sdružení Eghalanda Gmoi Waldsassen.

Předáci sdružení Gmoi nakonec kolem roku 1955 dostali nápad na zřízení patronátu nad městem Chodov a to na základě dřívější společné historie a tradice. Patronát byl poté realizován v roce 1956. Rámec pro slavnostní převzetí patronátu vytvořilo velké setkání obyvatel příhraniční oblasti Poohří, jež se uskutečnilo 21. července 1956 ve Waldsassenu a kterého se zúčastnilo přibližně 10 000 účastníků, kteří se deset let po odsunu opět setkali v nové vlasti. Před převzetím patronátu se na společném zasedání a při následujícím uctění zesnulých u pomníku odsunutým Němcům na hřbitově setkala rada města Waldsassen se starostou Andrease Bernreutherem a poslední městská rada předválečného města Chodov se starostou Josefem Christlem. Kolem 17:00 hod. pak náleďovalo převzetí patronství v sále knihovny kláštera, které hudebně doprovázel Waldsassenský komorní soubor. Zúčastnilo se jej mnoho čestných hostů a čestný patronát převzala paní abatyše M. Raphaela Beck (1901 - 1974). V neděli 22. července se konalo velké příhraniční setkání. Všichni účastníci se ale nejprve shromáždili na dvoře kláštera, kde proběhla slavnostní bohoslužba s páterem Maurusem Schmidem, na které poslední farář Chodova Ferdinand Brändl přednesl dojemné kázání a dodal svým krajanům odvalu a naději.

Od roku 1956 se tedy ve Waldsassenu každé dva roky konal Chodovský den financovaný z velké části městem Waldsassen, přičemž přispělo i sdružení „Eghalanda Gmoi“. Patronství přineslo výsledky i v oblasti kultury. Od roku 1958 existuje ve Wald-

len Entwicklung in der 2. Hälfte des 19. Jahrhunderts erweiterte sich dieser Marktflecken und erhielt mit Urkunde vom 30. September 1894 das Stadtrecht verliehen.

In Waldsassen war das altehrwürdige Zisterzienserkloster in der Reformation um 1571 zum Erliegen gekommen. Erst 1661 durften wieder die ersten Mönche aus diesem Orden ins Stiftland zurückkehren und das Kloster neu beleben, das nun in der Barockzeit eine neue Blüte erlebte. Doch mit der Säkularisation von 1803 erlosch das Stift Waldsassen zum zweiten Mal. Die Bürgerschaft von Waldsassen hatte für den Ort 1693 die Verleihung der Marktrechte und 1896 die Stadterhebung erlangt, ähnlich wie Chodau. Die Stadterhebung hatte ihre Ursache in der aufstrebenden, wirtschaftlichen Entwicklung, nachdem 1865 die Eisenbahnlinie von Mitterteich über Waldsassen nach Eger eröffnet worden war und sich in den folgenden Jahrzehnten mehrere Industriebetriebe zur Herstellung bzw. Verarbeitung von Glas, Porzellan und Ton ansiedelte. Damit strömten Arbeitskräfte in den Ort und kam es schrittweise zur Verbesserung der nötigen Infrastruktur.

Nach dem Zweiten Weltkrieg kam es bekanntlich zur Vertreibung der Sudetendeutschen aus ihrer angestammten Heimat, so auch für die deutschen Bürger von Chodau, wobei etliche Familien aus dieser Stadt später in und um Waldsassen eine neue Bleibe und Heimat erlangt haben. In der Grenzstadt Waldsassen hatten nämlich seit Kriegsende etwa 2000 Flüchtlinge und Heimatvertriebene eine erste Aufnahme gefunden. Sie schlossen sich ab 1948 in mehreren Landsmannschaften zusammen, so z.B. auch in die Sudetendeutsche Landsmannschaft, aus deren Mitte heraus sich am 14. Juli 1951 die Eghalanda Gmoi Waldsassen gebildet hat.

Die führenden Männer der Gmoi entwickelten schließlich um 1955 die Idee zur Errichtung einer Patenschaft mit Chodau, nachdem man sich der früheren, gemeinsamen Geschichte und Tradition wieder bewusst geworden war. Die Patenschaft konnte dann 1956 verwirklicht werden. Den Rahmen für die Patenschaftsfeier bildete ein großes Egerländer Grenzland-Treffen am 21. Juli 1956 in Waldsassen, mit annähernd 10.000 Teilnehmern, um zehn Jahre nach der unseligen Vertreibung in der neuen Heimat ein freudiges Wiedersehen begehen zu können. Als Auf-

Waldsassen – Mitterteicherstraße

sassenu „Chodovská ulice“, na které byl později odhalen bludný balvan jako památný kámen. V roce 1962 vznikla Chodovská jizba, která je dnes začleněna do krajského muzea. Ve Waldsassenu najdeme také tzv. studnu vzpomínky, v parku u bývalého nádraží.

S otevřením hranic v roce 1990 a vstupem České republiky do Evropské unie v roce 2004 vznikla naprosto nová situace a otevřely se naděje a perspektivní možnosti přeshraniční spolupráce mezi Bavorskem a Českem, do které byli rovnocenně zahrnuti i odsunutí Němci. Městské zastupitelstvo demokraticky zvolené po roce 1989 se přitom soustředilo na znovuoživení města a jeho tradice. Chodov, který dnes čítá na 15 000 obyvatel a prezentuje se jako moderní průmyslové město v Západních Čechách, již v roce 2004 uzavřel partnerství se saským městem Oelsnitz/Erzgeb., neboť obě města mají společnou hornickou tradici. Chodovská městská správa má kromě toho opět velký zájem o výměnu kulturních názorů s městem Waldsassen jako patronským městem dřívějších Chodovanů. Za tímto účelem se již uskutečnilo několik návštěv a rozhovorů a město Chodov nedávno, v režii místostarosty Patrika Pizingera, uspořádalo

takt zum Abschluss der Patenschaft trafen sich der Waldsassener Stadtrat mit Bürgermeister Andreas Bernreuther und der letzte Stadtrat der sudetendeutschen Stadt Chodau mit Bürgermeister Josef Christl zu einer gemeinsamen Sitzung sowie zur anschließenden Totenehrung am Vertriebenen-Ehrenmal auf dem Friedhof. Um 17.00 Uhr folgte dann die eigentliche Patenschaftsübernahme im Bibliotheksaal des Klosters, musikalisch umrahmt vom Waldsassener Kammermusikkreis. Dabei waren zahlreiche Ehrengäste zugegen und übernahm die hochwürdige Frau Äbtissin M. Raphaela Beck (1901 – 1974) die Ehrenschirmherrschaft. Der Sonntag, 22. Juli war geprägt vom großen Grenzlandtreffen. Doch zunächst versammelten sich alle Teilnehmer auf dem Klosterhof zum Festgottesdienst mit Pater Maurus Schmid, wobei der letzte Pfarrer von Chodau Ferdinand Brändl eine herzergreifende Predigt hielt und seinen Landsleuten Mut und Zuversicht gab.

Dieses Treffen wurde von allen Teilnehmern überaus positiv aufgenommen. So folgte nun seit 1956 alle zwei Jahre ein Chodauer Heimattag in Waldsassen, der weitgehend von der Stadt Waldsassen getragen wird und die „Eghalanda Gmoi“ dazu

u příležitosti setkání chodovských krajanů v červenci 2012 malou speciální výstavu s fotografiemi a exponáty ve foyeru waldsassenské radnice, jejíž součástí byl i dvojjazyčný fotografický a textový materiál o městě Chodov. Těmito společnými kroky se otevírá možnost budoucímu přeshraničnímu porozumění.

*Zur Erinnerung an die Patenschaft der Stadt
WALDSASSEN/Oberpfalz
über die Stadt
CHODAU/Egerland
am 21. Juli 1956*

ihren Beitrag leistet. Auch auf kultureller Ebene trug die Patenschaft Früchte. So gibt es seit 1958 eine „Chodauer Straße“. 1962 entstand die Chodauer Heimatstube, die heute in das Stiftlandmuseum integriert ist. Später folgten der Heimatbrunnen in der Grünanlage beim früheren Bahnhof und die Enthüllung eines Findlings als Gedenkstein in der Chodauer Straße.

Mit der Grenzöffnung von 1990 und dem Beitritt der Tschechischen Republik 2004 zur Europäischen Union ergab sich indess eine völlig neue Situation und eröffneten sich hoffnungsvolle und zukunftsweisende Möglichkeiten zu einer grenzüberschreitenden Zusammenarbeit zwischen Bayern und Tschechien, unter gleichwertiger Einbeziehung der einstigen Heimatvertriebenen. Dabei war es der nach 1989 demokratisch gewählten Stadtvertretung von Chodov ein Anliegen, sich auf die Wiederbelebung der Stadt und ihrer Tradition zu konzentrieren. Chodov, das heute rund 15.000 Einwohner zählt und sich als moderne Industriestadt in Westböhmen präsentiert, hat bereits im Jahre 2004 mit Oelsnitz im Erzgebirge eine Partnerschaft abgeschlossen, da beide Städte eine gemeinsame bergbauliche Tradition aufzuweisen haben. Darüber hinaus bekundet die Stadtverwaltung von Chodov neuerdings großes Interesse, nun auch zu einem kulturellen Gedankenaustausch mit der Stadt Waldsassen als Patenstadt der früheren Chodauer zu kommen. Zu diesem Zweck gab es bereits Besuche und Aussprachen und hat die Stadt Chodov jüngst unter der Regie von Bürgermeister Patrik Pizinger zum Chodauer Heimattreffen im Juli 2012 eine kleine Sonderausstellung mit Bildern und Exponaten im Foyer des Waldsassener Rathauses gestaltet, wo auch zweisprachiges Bild- und Textmaterial über die Stadt Chodov ausgelegt ist. Damit ist die Möglichkeit geboten, zu einer künftigen, grenzüberschreitenden Verständigung zu gelangen.

Chodov – kostel sv. Vavřince
St. Laurentius Kirche

Chodov – detail Mariánského sloupu
Mariensäule - Detail

Waldsassen – Museum

Waldsassen – knihovni sál
Bibliotheksaal

Z HISTORIE CHODOVA

AUS DER GESCHICHTE VON CHODOV (CHODAU)

Chodov patří v Karlovarském kraji k lokalitám s nejstaršími historicky doloženými počátky. Na konci 12. století byl součástí pozemkového majetku kláštera ve Waldsassenu, zasahujícího až do Čech. Tento klášter se významně podílel na organizaci německé kolonizace, která v průběhu 12. a 13. století položila základy po dlouhá staletí stabilizované etnické skladby zdejšího osídlení.

V polovině 14. století přešel Chodov do držení šlechty. V procesu drobení feudálního vlastnictví došlo k rozdělení kdysi jednotné správy chodovského statku na dva díly a vytvoření samostatných lokalit Dolního a Horního Chodova. Ty se staly se svými vlastníky i obyvateli částmi složité lenní soustavy loketského hradu, jež trvala až do doby třicetileté války.

Tehdy se podařilo rozdělený Chodov v majetku rodu Plankenheimů přechodně sjednotit. Z jejich období je zachována převážná většina stavebně historických památek, mezi kterými vyniká barokní kostel sv. Vavřince, vybudovaný v letech 1725-1733.

Původní zemědělský charakter Chodova se výrazně proměnil v procesu industrializace, využívajícího nerostné bohatství v jeho okolí, zejména ložiska uhlí a keramických hlín. Od kon-

Chodov gehört zu den Ortschaften mit den historisch ältesten Belegen ihrer Existenz in der ganzen Karlsbader Region. Ende des 12. Jahrhunderts war es Teil des Grundbesitzes des Klosters in Waldsassen, der sich bis nach Böhmen erstreckte. Dieses Kloster war maßgeblich an der Organisation der deutschen Besiedlung beteiligt, die im Laufe des 12. und 13. Jahrhunderts den Grundstein für die über Jahrhunderte beständige ethnische Zusammensetzung der einstigen Besiedlung legte.

Mitte des 14. Jahrhunderts ging Chodau in feudalen Besitz über. Infolge der Zersplitterung der feudalen Besitztümer kam es auch zur Teilung der bis dahin einheitlichen Verwaltung des Chodauer Gutes in die Ortsteile Unter- und Ober-Chodau. Diese wurden dann samt ihrer Besitzer und Einwohner in das recht komplizierte Lehenssystem der Burg Locket (Elbogen) einverleibt, dieser Zustand dauerte bis in den Dreißigjährigen Krieg hinein an.

Damals gelang es, das geteilte Chodau vorübergehend unter der Herrschaft der Plankenheimer wieder zu vereinen. Aus jener Zeit stammen die meisten bauhistorischen Denkmale, allem voran die in den Jahren 1725-1733 erbaute Barockkirche Sankt Laurentius.

ce 18. století se zde rozvíjela těžba hnědého uhlí a roku 1810 byla zahájena výroba porcelánu, která přetrvala dodnes. K dalšímu rozvoji města přispělo také strojírenství, stavební výroba a sklářství.

Ekonomický rozvoj celé oblasti byl impulsem přeměny Chodova v průmyslové město. Předcházelo jí v dubnu 1869 správní spojení obcí Dolní a Horní Chodov v jeden celek a prohlášení nové obce za městys. Rozhodnutím císaře Františka Josefa I. z 30. září 1894 byl Chodov povýšen na město. Brzy nato byl císařem Františkem Josefem I. městu udělen jako symbol městský znak.

Do počátku 19. století vyrostl Chodov v ekonomické středisko průmyslové oblasti mezi Sokolovem a Karlovými Vary, s bohatým společenským a kulturním životem.

Důsledky druhé světové války přinesly změny ve složení obyvatelstva Chodova. Na místo vystěhovalé většiny německých obyvatel sem přišli lidé české, slovenské i dalších národností, aby se podíleli na rozvoji základů moderního města. Tvář města značně změnila panelová výstavba, která byla v 50. a 60. letech minulého století rychlým řešením potřeby bytů pro příliv pra-

Chodov – Dívčí škola
Mädchenschule - 1912

Infolge der Industrialisierung, die sich die reichen Bodenschätze in der Umgebung von Chodau, namentlich die Lagerstätten von Kohle und keramischen Erden zu Nutze machte, wandelte sich der ursprünglich landwirtschaftliche Charakter von Chodau von Grund auf. Ab Ende des 18. Jahrhunderts erblühte hier der Braunkohlebergbau und 1810 wurde die Porzellanherstellung aufgenommen, die hier bis heute überlebt hat. Aber auch Maschinenbau, Bauwesen und Glasherstellung trugen zum Aufschwung der Stadt bei.

Durch den wirtschaftlichen Aufstieg des gesamten Gebietes wandelte sich Chodau zur Industriestadt. Diesem Wandel gingen jedoch zwei wichtige Ereignisse voraus – der verwaltungsmäßige Zusammenschluss von Unter- und Ober-Chodau zu einer einzigen Gemeinde im April des Jahres 1869 und die Ausrufung von Chodau zum Marktflecken. Durch Erlass von Kaiser Franz Joseph I. vom 30. September 1894 wurde Chodau dann zur Stadt erhoben. Kurz darauf erteilte Kaiser Franz Josef I. Chodau dann als Symbol der Stadtrechte auch das Stadtwappen.

Bis zum Beginn des 19. Jahrhunderts entwickelte sich Chodau zu einem bedeutenden ökonomischen Zentrum des Industrie-

Chodov – základní škola
Grundschule – 2012

covních sil do nově vzniklého strojírenského závodu Chodos a do Palivového kombinátu Vřesová.

Současný Chodov je významným regionálním centrem a návštěvníka jistě zaujme nejen svým historickým jádrem. Moderní město zeleně nabízí i pestrou škálu sportovního a kulturního vyžití, o níž se lze aktuálně informovat na webu města.

gebiets zwischen Sokolov (Falkenau) und Karlsbad mit reichem gesellschaftlichen und kulturellen Leben.

Die Folgen des Zweiten Weltkrieges brachten jedoch dramatische Veränderungen der Einwohnerstruktur der Stadt Chodov mit sich. Die Mehrheit der deutschen Einwohner wurde zwangsausgesiedelt, stattdessen siedelten sich hier Menschen tschechischer, slowakischer und sonstiger Nationalitäten an, die sich an der Entwicklung von Chodov zur modernen Industriestadt beteiligten. Der Bau der Plattenbausiedlung in den 50er und 60er Jahren des vergangenen Jahrhunderts als schnelle Lösung des Wohnungsproblems für die Flut neuer Arbeitskräfte für den neu entstandenen Maschinenbaubetrieb Chodos und das Kraftstoffkombinat Vřesová veränderte das Antlitz der Stadt radikal.

Das Chodov von heute ist ein bedeutendes regionales Zentrum und es ist wahrhaft nicht nur der historische Stadtkern, den seine Besucher bewundern. Die moderne „grüne Stadt“ hat nämlich auch eine breite Palette kultureller und sportlicher Highlights zu bieten, über welche die Webseite der Stadt Auskunft gibt.

Chodov – Mariánský sloup
Mariensäule

Chodov – Boží muka
Martersäule

KOSTEL SV. VAVŘINCE

SANKT-LAURENTIUS-KIRCHE

Dějiny kostela v Chodově začínají v 1. polovině 14. století. Tehdy malý kostelík, který původně stával jižně od nynějšího kostela, byl v srpnu r. 1654 po úderu bleskem zasažen ničivým požárem. Zůstalo stát pouze obvodové zdivo, klenby se propadly a zvony se žárem roztavily. Během roku byl však kostelík opět postaven a zasvěcen sv. Vavřinci. Kostel časem zchátral a bylo rozhodnuto vystavět nový na pozemku, kde stojí dnes.

Nynější kostel nechal postavit František Flamin z Plankenheimu. Tento budoval v letech 1725 – 1733 stavitel Wolfgang Braunbock z Teplé (ten umírá v roce 1729 a stavbu dokončuje jeho syn Hans Andreas Braunbock). Pro nedostatek finančních prostředků se však dokončovací práce vlekly až do 18. století. Byla vybudována pouze základní kostelní stavba, jejíž interiér byl nejnútneji zařízen a vyzdoben, přičemž horní polovině prostoru kostela dominují okna vyplněná vitrážemi. Kopuli kostelního presbytáře vyzdobil freskou hornoslavkovský malíř Eliáš Dollhopf, oltář zhotovil truhlář z Lokte a štukatérské práce provedl chebský sochař. Ze zařízení starého kostela byly do nového přestěhovány varhany vyrobené v 17. století¹⁾, dále zvony a náhrobek malého Bernarda Unruhera.

Patron kostela F. Flamin z Plankenheimu umírá 7. května 1733,

Die Geschichte der Kirche von Chodov (Chodau) begann in der ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts. Im August des Jahres 1654 fiel die kleine Kirche, die hier etwas südlich anstelle der heutigen Kirche stand, nach Blitzschlag einem verheerenden Brand zum Opfer. Nur die Außenmauern blieben stehen, die Gewölbe waren eingebrochen und die Glocke durch die Hitze geschmolzen. Noch im gleichen Jahr wurde sie wieder hergestellt und dem heiligen Laurentius geweiht. Die Kirche verfiel jedoch mit der Zeit und so beschloss man eine neue Kirche zu errichten – auf genau dem Grundstück, auf dem sie heute steht.

Die heutige Kirche ließ Franz Flamin von Plankenheim errichten. Sie wurde in den Jahren 1725-1733 von Baumeister Wolfgang Braunbock aus Teplá (Tepl) erbaut (als dieser im Jahre 1729 starb, vollendete dessen Sohn Hans Andreas Braunbock den Kirchenbau). Aufgrund finanzieller Probleme zogen sich die Abschlussarbeiten jedoch bis ins 18. Jahrhundert hin. Die Einrichtung und Ausschmückung des schlichten Kirchenbaus beschränkte sich auf das Nötigste, wobei die obere Hälfte des Kirchenraumes von den mit Bleiverglasungen geschmückten Fenstern beherrscht wird. Die Freskenmalereien in der Kuppel des Presbyteriums stammen vom Schlaggenwalder Maler Eli-

ve věku 56 let a již 9. května byl jako první uložen do hrobky nově budovaného kostela. I přes jeho smrt a vyčerpání veškerých, pro stavbu kostela připravených prostředků, i přes další nepřízně nepolevil farář ve své odvaze a úsilí a dovedl stavbu kostela do konce tak, že na svátek sv. Vavřince, 10. srpna 1733, mohla být v novém kostele sloužena první mše svatá.

Tomu předcházelo definitivní stržení starého kostelíku a přenesení hlavního oltáře, varhan, zvonu a ostatních předmětů do nového kostela.

V polovině 19. století se ve zdivu objevily trhliny, které si vyžádaly velkou opravu. O 70 let později se však situace opakovala. Po 2. světové válce kostel postupně chátral. V 70. letech minulého století byla za přispění státu provedena generální oprava a kostel byl vymalován. Vznik dalších trhlin, způsobených zřejmě výstavbou panelových domů na jeho západním úpatí, si později vyžádal rozsáhlé statické zajištění kostela.

V roce 2005 byl kostel převeden do majetku města, protože nebylo v silách chodovské římskokatolické farnosti zajistit opravu kostela, který byl v havarijním stavu.

Město Chodov již v roce 2006 provedlo rekonstrukci střechy

as Dollhopf, den Altar fertigte ein Tischler aus Loket (Elbogen) an und die Stuckaturarbeiten führte ein Bildhauser aus Cheb (Eger) aus. Von der Einrichtung der alten Kirche verwendete man in der neuen Kirche die Orgel aus dem 17. Jahrhundert¹⁾, die Glocken und den Grabstein des kleinen Bernard Unruher.

Am 7. Mai 1733 starb F. Flamin von Plankenheim, der Schirmherr der Kirche, im Alter von 56 Jahren und schon am 9. Mai wurde er als Erster in der Gruft der neuen Kirche beigesetzt. Ungeachtet seines Todes und der Ausschöpfung aller für den Kirchenbau zur Verfügung stehenden Mittel trieb der Pfarrer den Kirchenbau mutig und unermüdlich voran, sodass in der Kirche allen widrigen Umständen zum Trotz zum Laurentiustag, also am 10. August 1733 die erste heilige Messe gelesen werden konnte.

Noch zuvor hatte man den Hochaltar, die Orgel, die Glocke und die sonstigen verwendbaren Gegenstände der alten Kirche in die neue Kirche gebracht und die alte Kirche endgültig abgerissen.

In der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts tauchten erste Risse im Gemäuer auf, die eine umfangreiche Reparatur nötig machten. Nur 70 Jahre später wiederholte sich die Situation. Nach dem Zweiten Weltkrieg verfiel die Kirche zusehends. Erst in den

a obvodového zdiva a nyní připravuje projekt na obnovu interiéru kostela, včetně restaurování všech řezbářských prvků a plastik. Kostel sv. Vavřince i nadále plní svoji sakrální funkci, ale stal se také místem setkávání při řadě kulturních a společenských příležitostech.

70er Jahren des vergangenen Jahrhunderts fand mit staatlicher Unterstützung eine Generalreparatur statt und die Kirche wurde innen neu gestrichen. Neue Risse, die offensichtlich vom Bau der Plattenbausiedlung westlich unterhalb der Kirche verursacht wurden, machten eine umfangreiche statische Sicherung des Gebäudes notwendig.

2005 wurde die Kirche in den Besitz der Stadt überführt, da die römisch-katholische Gemeinde nicht imstande war, die Reparatur der sich in einem bedenklichen Zustand befindlichen Kirche finanziell zu bewältigen.

Die Stadt Chodov führte schon im Jahre 2006 eine Rekonstruktion des Dachstuhls und der Außenmauern durch und bereitet derzeit ein Projekt zur Erneuerung des Kircheninnern vor, einschließlich der Restaurierung aller Schnitzereien und Plastiken. Die Laurentiuskirche erfüllt so weiterhin ihre sakrale Funktion, gleichzeitig wurde sie jedoch auch zum Treffpunkt bei zahlreichen kulturellen und gesellschaftlichen Anlässen.

¹ V dnešním kostele jsou umístěny varhany, zhotovené roku 1848 v dílně stavitele Ignáce Müllera z Chebu. Tento nástroj byl v roce 1943 přestavěn firmou Keller ze Selbu.

¹ Die heutige Orgel der neuen Kirche wurde 1848 in der Werkstatt des Orgelbauers Ignaz Müller aus Cheb (Eger) gebaut und 1943 von der Firma Keller aus Selb umgebaut.

Socha sv. Šebestiána
Die Statue Hl. Sebastians

HŘBITOV FRIEDHOF

Starý chodovský hřbitov se rozkládal na jižním svahu pod kostelem sv. Vavřince a ohraničoval jej v dolní části farní areál s vlastní budovou fary a hospodářským dvorem. V roce 1790 byl původní hřbitov zrušen a přenesen na opačnou stranu kostela (dnešní). Nový hřbitov byl posléze několikrát rozšiřován, nejvíce v letech 1886 a 1887, kdy k němu byl připojen obcí koupený velký pozemek táhnoucí se od kostela severovýchodním směrem, na jehož konci byl vystavěn hrobníkův domek čp. 261. Tehdy totiž bylo zřízeno stálé místo hrobníka. Významnějším počinem města při správě hřbitova se stala ještě v letech 1924 a 1925 výstavba márnice s bytem hrobníka. Původní domek hrobníka se tak podařilo uvolnit pro chudinské účely ve městě. Hřbitovní záležitosti, jež dále měly rozsah celého farního obvodu, vedla správa hřbitovní obce pod dohledem obecního zastupitelstva (zdroj: Vladimír Vlasák, Chodov, 2004).

Der alte Chodauer Friedhof breitete sich am Südhang unter der Sankt-Laurentius-Kirche aus, im unteren Bereich begrenzt vom Pfarrgelände mit eigenem Pfarrhaus und Wirtschaftshof. 1790 wurde der ursprüngliche Friedhof aufgelöst und auf die gegenüberliegende (heutige) Seite verlegt. Dieser neue Friedhof wurde mit der Zeit einige Male erweitert, namentlich in den Jahren 1886 und 1887, als die Gemeinde ein großes Grundstück erwarb, das sich von der Kirche in nordöstliche Richtung erstreckte, und dieses an den Friedhof anschloss. An seinem Ende errichtete man auch das Haus Nr. 261 für den Totengräber, als man beschloss, eine feste Totengräberstelle zu gründen. Das größte Verdienst der Stadt bei der Verwaltung des Friedhofs war der Bau eines Leichenhauses samt Wohnung für den Totengräber in den Jahren 1924 und 1925. Das ursprüngliche Totengräberhaus konnte so von der Stadt von nun an als Armenhaus verwendet werden. Friedhofsangelegenheiten, die weiterhin den gesamten Pfarrsprengel betrafen, erledigte die Friedhofsverwaltung unter der Aufsicht des Gemeindeamts. (Quellenangabe: Vladimír Vlasák, Chodov, 2004).

PORCELÁNKA V CHODOVĚ

PORZELLANFABRIK IN CHODOV

Manufaktura v Chodově patří k nejstarším v Čechách. Byla založena majitelem Chodovského panství Františkem Miesslem, který obdržel povolení k výrobě kameniny z vlastních kaolinových ložisek v roce 1811. Již v roce 1830 podnik pronajal F. Weisovi, vrchnímu malíři porcelánky v Kysiblu (Stružná). Ani ten však nedosáhl významných úspěchů, a proto Miessl ještě v téže roce prodal porcelánku bohatému majiteli uhelných dolů Janu Dietlovi, který se svým společníkem J. Hüttnerem a J. Schreyerem založili firmu Hüttner et. Co. Povolení k výrobě porcelánu získali v roce 1835.

Po roce 1840 odkoupil porcelánku saský lékař Dr. Geitner, který ji po pěti letech prodal pražskému továrníkovi Mosesi Porgesovi z Porthheimu. Porthheimové porcelánku rozšířili a zajistili růst produkce. Téměř po třiceti letech, roku 1872, podnik prodali firmě Haas a Czjzek v Horním Slavkově, která se zasloužila o další rozkvět porcelánky v Chodově.

Z této doby pochází také známá značka s písmeny H&C (Haas a Czjzek) pod dvěma smrký a písmeno CH (Chodov), kterou závod používá dodnes.

Po ukončení privatizace v roce 1994 se stává porcelánka Cho-

Die Manufaktur in Chodov (Chodau) gehört zu den ältesten ihrer Art in Böhmen. Sie wurde vom Besitzer der Chodauer Herrschaft Franz Miessl gegründet, der 1811 die Konzession zur Herstellung von Steingut aus eigenen Kaolinvorkommen erhielt. Schon 1830 verpachtete er den Betrieb an F. Weis, den keramischen Obermaler aus der Porzellanfabrik in Giesshübl (Stružná). Aber auch dieser hatte keinen durchschlagenden Erfolg, deshalb veräußerte Miessl die Porzellanfabrik noch im gleichen Jahr an den wohlhabenden Bergbaubesitzer Jan Dietl, der zusammen mit J. Hüttner und J. Schreyer das Unternehmen Hüttner et. Co. gründete. Die Bewilligung zur Porzellanherstellung erhielten sie im Jahre 1835.

Nach 1840 kaufte der sächsische Arzt Dr. Geitner die Porzellanfabrik, der sie wiederum nach fünf Jahren dem Prager Fabrikanten Moses Porges von Porthheim verkaufte. Die Porthheimer bauten die Porzellanfabrik aus und sorgten so für eine Produktionssteigerung. Im Jahre 1872, also nach nahezu dreißig Jahren, verkauften sie die Fabrik der Firma Haas & Czjzek aus Horní Slavkov (Schlaggenwald), die sich um den weiteren Aufschwung der Porzellanfabrik in Chodov verdient machte.

dov jedním ze šesti závodů akciové společnosti Karlovarský porcelán. V roce 2009 zakupuje firmu společnost EPIAG LOFIDA - PORCELÁN s.r.o.

V současnosti produkuje růžový, ručně vyráběný a dekorovaný porcelán, zlacený 24 karátovým zlatem. Na rozdíl od některých laciných výrobců používajících růžovou glazuru, Manufaktura Chodov zbarvuje již porcelánovou hmotu, kterou pak překrývá průhledná glazura.

Díky své náročnosti a speciálnímu výrobnímu procesu vždy zůstane růžový porcelán z Chodova typický a originální.

Aus jener Zeit stammt auch das bekannte und bis heute verwendete Markenzeichen H&C (Haas & Czjzek) unter zwei kleinen Fichten, samt den Buchstaben CH (Chodov).

Nach Abschluss der Privatisierung im Jahre 1994 wird die Porzellanfabrik Chodov zu einem der sechs Werke der Aktiengesellschaft Karlovarský porcelán. 2009 gelangt sie in den Besitz der Gesellschaft EPIAG LOFIDA - PORCELÁN s.r.o.

Gegenwärtig stellt sie rosafarbenes, von Hand gefertigtes und dekoriertes Porzellan her, das mit 24-karätigem Gold verziert wird. Im Gegensatz zu einigen Billigherstellern, die rosa Glasuren verwenden, färbt die Manufaktur Chodov bereits die Porzellanmasse und bringt anschließend eine durchsichtige Glasur auf.

Gerade diese spezifische und anspruchsvolle Herstellungstechnologie macht das Porzellan aus Chodov bis heute so typisch und einzigartig.

DIE GESCHICHTE DER KLOSTERSTADT WALDSASSEN

HISTORIE KLÁŠTERNÍHO MĚSTA WALDSASSEN

Um das Jahr 1133 gründete Markgraf Diepold I. das Kloster Waldsassen, holte Zisterziensermönche aus Volkenrode und stattete es mit Besitzungen aus. König Konrad III. sicherte 1147 dem Kloster seinen Schutz zu. Seitdem galt es als reichsunmittelbar. Rasch gewann das Kloster Waldsassen an Bedeutung und Macht. Es erwarb sich größte Verdienste um die Kolonisierung und Aufwärtsentwicklung eines weiten Landstriches im Nordgau, der bis nach Böhmen hinein reichte.

Die umwälzenden Ereignisse der Reformation erschütterten das Stift Waldsassen in seinem Bestand und führten schließlich zum Erlöschen des klösterlichen Lebens (1560/1571), als die Kurpfalz die Herrschaft über das Kloster erlangte.

Nachdem die Oberpfalz und damit auch das stiftische Territorium 1628 an Bayern übergang, kamen auf Veranlassung von Kurfürst Ferdinand Maria 1661/1669 Zisterzienser aus Fürstenfeld (jetzt Fürstenfeldbruck) nach Waldsassen. 1690 wurde das Kloster selbstständige Abtei. Für Waldsassen und das klosterzugehörige Land begann eine Blütezeit, in der die alten Klostergebäude abgebrochen und unter Mitwirkung bedeutender Baumeister und Künstler glanzvoll wiedererrichtet wurden.

Kolem roku 1133 založil markrabě Děpolt I. klášter Waldsassen, do kterého přivedl cisterciácké mnichy z Volkenrody a klášter zaopatřil statky. Král Konrád III. zajistil roku 1147 klášteru ochranu, když ho prohlásil říšským klášterem. Klášter Waldsassen získal na významu a moci a významně se zasadil o kolonizaci a hospodářský rozvoj rozlehlého území v Nordgau, které sahalo až do Čech.

Převratné události reformace otřáslly základy kláštera a po uznání falcké nadvlády nakonec vedly k zániku klášterního života (1560/1571).

Když byla roku 1628 Horní Falc, a tedy i klášterní území, připojena k Bavorsku, pozval kurfiřt Ferdinand Maria 1661/69 do Waldsassenu cisterciácké mnichy z Fürstenfeldu (dnes Fürstenfeldbruck). Roku 1690 se klášter stal samostatným opatstvím. Pro město Waldsassen a území patřící ke klášteru začala doba rozkvětu, ve které byla stará budova kláštera zbourána a za přispění významných stavitelů a umělců byl klášter znovu postaven. Vznikla celá řada staveb. Sekularizace v roce 1803 však působení kláštera náhle ukončila.

Až v roce 1864 získal cisterciácký řád zpět část svého dřívějšího

Waldsassen – opatství
Abtei

Viele andere Bauten erstanden. Die Säkularisation im Jahre 1803 brachte dem Wirken des Klosters ein jähes Ende.

Erst 1864 konnte der Zisterzienserorden einen Teil des früheren Klosterbesitzes zurückkaufen, allerdings ohne die Kirche, die die Katholische Pfarrgemeinde übernommen hatte. Das Zisterzienserinnen-Kloster steht seit 1925 unter Leitung einer Äbtissin. Es betätigt sich besonders bei der schulischen Ausbildung der Jugend.

Durch die Niederlassung von Tuchmachern ab 1614 und die nachfolgende Errichtung einer größeren Zahl von Häusern auf planerisch festgelegten Bauplätzen neben dem Gebäudekomplex der ehemaligen Abtei, begann der Aufbau einer bürgerlichen Siedlung Waldsassen. Kurfürst Friedrich V. von der Pfalz, der spätere „Winterkönig“, hatte dazu 1617 seine Erlaubnis erteilt. Die Ereignisse des 30jährigen Krieges verursachten Rückschläge. Einen Aufschwung für den Ort brachte die ab 1682 mit dem Neubau des Klosters und der Kirche – nach Gründung des II. Klosters, 1669 – verbundene Zuwanderung von Bauleuten und Künstlern, von denen sich mancher in Waldsassen niederließ und eine Familie gründete.

ho klášterního majetku, ale bez kostela, který převzala katolická farní obec. Klášter cisterciáček je od roku 1925 veden abatyší a podílí se zejména na školním vzdělávání mládeže.

Výstavba osady Waldsassen se datuje od roku 1614, kdy se ve Waldsassenu začali usazovat soukeníci a na vymezených stavebních pozemcích vedle komplexu budov dřívějšího opatství bylo následně postaveno mnoho domů. Povolení k této výstavbě udělil roku 1617 kurfiřt Friedrich V. Falcký, pozdější „Zimní král“. Události třicetileté války znamenaly obrat k horšímu. Nový rozkvět zažíval Waldsassen od roku 1682, kdy sem v souvislosti s novou výstavbou kláštera a kostela – po založení druhého kláštera v roce 1669 – začali přicházet stavitelé a umělci, z nichž se zde mnozí usadili a založili rodiny.

V roce 1693 bylo Waldsassenu uděleno právo pořádat trhy. V roce 1865 následovalo připojení k železniční síti, které následně zlepšilo hospodářskou strukturu obce založením průmyslových závodů. Velké požáry v letech 1870/71 a 1880 zničily téměř všechny domy. Při opětovné výstavbě na zbytcích domů bylo původní prostorové uspořádání domů a ulic ponecháno jako staré město. V roce 1896 bylo Waldsassenu uděleno právo nazývat se „městem“.

1693 erhielt Waldsassen das Marktrecht. 1865 erfolgte der Anschluß an das Eisenbahnnetz, der in der Folge die wirtschaftliche Struktur des Ortes durch Industrieansiedlungen verbesserte. In Großbränden um 1870/71 und 1880 wurden die alten Bürgerhäuser bis auf wenige Reste zerstört. Beim Wiederaufbau auf den Mauerbeständen blieb aber die ursprüngliche räumliche Anordnung der Häuser und der Straßenzüge im wesentlichen als Altstadt erhalten. 1896 erhielt Waldsassen das Recht, sich „Stadt“ zu nennen.

Der heute gebräuchliche Name „Klosterstadt“ erinnert an die enge Verbindung der Stadt zur Gründung und den wechselvollen Geschichten des Zisterzienserklosters Waldsassen über Jahrhunderte hinweg. Auch die Bezeichnung „Stiftland“ für Teilgebiete des Landkreises Tirschenreuth wird von der früheren Zugehörigkeit dieses Gebietes zum einstigen Klosterterritorium Waldsassen abgeleitet.

Das aus dem 15. Jahrhundert stammende Abteischloß ist der einzige in seiner wesentlichen Substanz erhalten gebliebene mittelalterliche Bau Waldsassens. Beim Wiederaufbau erhielt das Dach eine andere Form. Aus dem Frühbarock um 1680 stammt eine schöne Eisentür. Mitte des 18. Jahrhunderts wurden imposante Stuckdecken sowie unter anderm ein kunstvoll gearbeitetes Schmiedeeisengitter eingebaut.

Das Abteischloß übernahm 1803 der Staat. Es diente dann dem Landgericht als Amtssitz und dem späteren Amtsgericht Waldsassen, bis zu dessen Verlegung im Jahre 1973. Seit der umfassenden, denkmalgerechten Restaurierung (1976/1977) gehört es zum zweiten Dienstgebäude des Finanzamtes Waldsassen.

Nach 1945 erfährt Waldsassen einen Zustrom zahlreicher Heimatvertriebener aus dem Osten und deren Eingliederung. In der Gemeindegebietsreform von 1972 kommen Kondrau, Münchenreuth und Querenbach zu Waldsassen hinzu. 1990 wird der einstige Grenzübergang Waldsassen/Eger wieder eröffnet und ermöglicht wieder unbeschwertes Reisen zum tschechischen Nachbarn und den zahlreichen Sehenswürdigkeiten, z. B. Franzensbad, Marienbad, Karlsbad, Eger sowie Prag oder das Kloster Tepl, die Burgen Ellbogen und Seeberg.

Dnešní běžné označení „klášterní město“ vychází z úzké vazby města k založení a k osudu cisterciáckého kláštera Waldsassen, který za století prošel mnohými změnami. Také označení „Stiftland (Klášterní území)“ pro některé části okresu Tirschenreuth je odvozeno od jejich dřívější příslušnosti k někdejšímu klášternímu území Waldsassen.

Opatský zámek z 15. století je jedinou stavbou ve Waldsassenu, která se z velké části dochovala ze středověku. Při obnově získala střecha zámku jiný tvar. Krásná železná raně barokní brána pochází z doby kolem roku 1680. V polovině 18. století vznikly impozantní štukové stropy a mimo jiné i umělecky zpracované kované mříže.

Opatský zámek převzal v roce 1803 stát a sídlil v něm zemský soud a později okresní soud ve Waldsassenu, a to až do roku 1973 kdy byl přemístěn. Po rozsáhlé rekonstrukci (1976/77) se zámek využívá jako druhá úřední budova Finančního úřadu ve Waldsassenu.

Po roce 1945 zažilo město Waldsassen silný příliv vysídlenců z východu a jejich začlenění. Na základě územní reformy z roku 1972 byly k Waldsassenu připojeny obce Kondrau, Münchenreuth a Querenbach. V roce 1990 byl znovu otevřen bývalý hraniční přechod Waldsassen/Cheb a bylo možné opět bezstarostně cestovat k českým sousedům a za četnými památkami, jako jsou např. Františkovy Lázně, Mariánské Lázně, Karlovy Vary, Cheb a Praha nebo klášter Teplá, hrady Loket a Ostroh (Seeberg).

Waldsassen – Johannisstraße, 1920

Waldsassen – klášter
KlosterWaldsassen – knihovní sál
BibliotheksaalWaldsassen – Chlapecká škola
Knabenschule – 1912

ZISTERZIENSERINNENABTEI

CISTERCIÁCKÉ OPATSTVÍ

Die unmittelbar an die Basilika anschließende Zisterzienserinnenabtei stellt den historischen Grundstein der Stadt Waldsassen dar. Es waren Zisterziensermönche aus dem Thüringer Kloster Volkenrode, die auf Veranlassung des Markgrafen Diepold III. (1075-1146) das sog. „Stiftland“, das heutige Gebiet der Stadt Waldsassen, besiedelten.

Im Jahre 1147 fiel das Kloster dank des besonderen Schutzes von König Konrad direkt dem Reich zu, gewann rasch an Bedeutung und Einfluss und war insbesondere für die Besiedlung und das wirtschaftliche Wachstum des nördlichen Gebiets und eines Teils von Böhmen verantwortlich.

Der ständig wachsende Druck auf das Kloster auf Anerkennung der Pfälzer Vorherrschaft führte im Jahre 1530 als Nachhall der Reformation zur ersten Auflösung des Klosters. In der Epoche des Barocks erlebte es eine neue Blütezeit, die leider im Rahmen der Säkularisation von 1803 ein Ende nahm. Die Existenz des Zisterzienserklosters wurde aber nicht nur hierdurch unterbrochen, denn 1863 erwarben die Zisterzienserinnen aus Landshut – Seligenthal einen Teil der Klosteranlage, jedoch ohne Kirche, die zu jener Zeit bereits zum katholischen

Cisterciácké opatství připojené bezprostředně k Bazilice zobrazuje historický základ města Waldsassen. Cisterciáctví mniši z duryňského kláštera Volkenrode osídlili na popud markraběte Diepolda III. (1075-1146) území dnešního města Waldsassen.

Roku 1147 připadl klášter díky vyslovené ochraně krále Konráda přímo říši, získal rychle na významu a moci a byl zejména odpovědný za kolonizaci a hospodářský růst severní oblasti a části Čech.

Stále se stupňující tlak na klášter, aby byla uznána falcká nadvláda, vedl od roku 1530 ve vleku reformace k prvnímu zrušení kláštera. Zažil ale nový rozkvět ještě v době baroka, který byl bohužel ukončen sekularizací v roce 1803. Avšak existence cisterciáckého kláštera nebyla přerušena pouze tímto, neboť r. 1863 získaly část klášterního zařízení cisterciačky z Landshutu – Seligenthalu, ale bez kostela, který v této době patřil již ke katolické farní obci. Roku 1894 získal waldsassenský klášter svoji samostatnost a byl r. 1925 povýšen na opatství.

Od r. 1995 je klášter veden čtyřmi abatyšemi velebné paní Marie Laetitie Fech. Působení řeholnic ve Waldsassenu zahrnuje vedení reálné dívčí školy, založení a vedení kulturního

Pfarrsprengel gehörte. 1894 erwarb das Waldsassener Kloster seine Unabhängigkeit, 1925 wurde es zur Abtei erhoben.

Seit 1995 wird das Kloster von der nunmehr vierten Äbtissin, der hochwürdigen Frau Maria Laetitia Fech geleitet. Das Wirken der Ordensfrauen in Waldsassen umfasst die Leitung einer Mädchenrealschule sowie die Gründung und Leitung eines Kultur- und Begegnungszentrums und einer Umweltstation im ehemaligen Klostergarten.

Herzstück der Abtei Waldsassen bildet der von 1689 - 1726 entstandenen weltberühmte Bibliotheksaal im Übergangsstil von Hochbarock zu Rokoko. Lebensgroße, von Karl Stilp kunstvoll geschnitzte Figuren tragen die Galerie, die den Saal umläuft. Sie stellen allegorisch die Formen des menschlichen Hochmutes dar. Ergänzt durch die Stuckarbeiten von Jakob Appiani und die Deckengemälde von Karl Hofreiter aus Bayreuth, avancierte die Stiftsbibliothek zum künstlerischen Kleinod des Stiftlands. Der ursprüngliche Bücherbestand von 19.000 Büchern, der im Zuge der Säkularisation fortgeschafft wurde, konnte 1965 durch eine staatliche Leihgabe von ca. 2000 Büchern ersetzt werden.

a setkávání centra a stanici životního prostředí v bývalé klášterní zahradě.

Srdcem opatství Waldsassen je ale světově proslulý a široko daleko jedinečný knihovný sál, který vznikl v letech 1689 – 1726 v přechodném slohu mezi pozdním barokem a rokokem a též patří pod klášter. Vyřezávané sochy od Karla Stilpa, které jsou v životní velikosti, nesou galerii umístěnou po obvodu sálu. Představují alegorické formy lidské pýchy. S doplněním štukovými pracemi od Jakoba Appianiho a stropními malbami od Karla Hofreitera z Bayreuthu se klášterní knihovna vypracovala na umělecký klenot oblasti Stiftland. Původní inventář 19 000 knih, který byl v době sekularizace odstraněn, se podařilo r. 1965 díky státní zápujčce nahradit cca 2000 knihami.

DREIFALTIGKEITSKIRCHE KAPPL

Drei Kilometer von Waldsassen entfernt finden Sie die Dreifaltigkeitskirche Kappl, ein bedeutender barocker Rundbau und eines der Wahrzeichen des Stiftlandes. Hier auf dem 628 m hohen Glasberg bei Münchenreuth wurde 1685 bis 1689 von Georg Dientzenhofer dieser imposante Bau errichtet. Durch die besondere Architektur und Ausstattung der Kirche soll die Dreifaltigkeit symbolisiert werden. Vom Glasberg genießt man auch einen herrlichen Blick bis weit ins Egerland.

BASILIKA

Beste Ausgangspunkt zu einer historischen Stadtbesichtigung ist das markanteste Bauwerk und Wahrzeichen der Stadt Waldsassen – die Basilika.

Der Prager Architekt Abraham Leuthner, die Gebrüder Georg und Christoph Dientzenhofer sowie Bernhard Schießler (als Ersatz für den früh verstorbenen Georg Dientzenhofer) waren die Baumeister der neuen Klosterkirche von 1689 bis 1704.

Am 30. November 1704 erhielt das imposante Gotteshaus durch Weihbischof Franz Ferdinand von Rummel die feierliche Weihe und fungierte bis zur Säkularisation im Jahre 1803 als Klosterkirche. Seit 1804 dient das Gotteshaus als Pfarrkirche der Gemeinde Waldsassen. Aufgrund ihrer Geschichte und Bedeutung als eines der Hauptwerke des süddeutschen Barock und ihrer herausragenden künstlerischen Komposition wurde die Kirche 1969 von Papst Paul VI. zur päpstlichen „Basilika minor“ erhoben.

Ihre besondere Ausstrahlung verdankt die Basilika dem gemeinsamen Schaffen böhmischer, bayrischer und italienischer Künstler. Ihre bedeutendsten Kunstwerke sind das Chorgestühl von Martin Hirsch, die Gruppe „Verkündigung“ am Hochaltar und weitere Schnitzereien des Waldsassener Bildhauers Karl Stilp, die von Johann Baptist Carlone und dessen Mitarbeitern geschaffenen Stuckierungen sowie die Fresken von Johann Jakob Steinfels.

KAPLE SV. TROJICE

Tři kilometry od Waldsassenu najdete Kapli sv. Trojice, významnou okrouhlou barokní stavbu a jeden ze symbolů Stiftlandu. Tato impozantní stavba byla zhotovena v letech 1682-1689 Georgem Dientzenhoferem na 628 m vysokém vrchu Glasberg u Münchenreuthu. Zvláštní architekturou a vybavením kostela by měla být symbolizována Svatá Trojice. Zde na Glasbergu si vychutnáme nádherný pohled do daleka, až do Čech.

BAZILIKA

Výchozí bod historické okružní prohlídky městem tvoří jistě nejvýraznější stavba v obraze města Waldsassen: Basilika.

Pražský architekt Abraham Leuthner, bratři Georg a Christoph Dientzenhoferové, jakož i Bernhard Schiesser (jako náhradník za předčasně zesnulého Georga Dientzenhofera), vystavěli Baziliku jako nový klášterní kostel v letech 1689 – 1704.

30. listopadu 1704 byl impozantní Boží stánek slavnostně vysvěcen biskupem Franzem Ferdinandem von Rummelem a fungoval až do sekularizace roku 1803 jako klášterní kostel. Od r. 1804 sloužil kostel jako farní kostel obce Waldsassen. Na základě jeho historie, jeho významu jako hlavního díla jihoněmeckého baroka a neposledně i na základě jeho vyjíměčné umělecké kompozice byl kostel povýšen r. 1969 papežem Pavlem VI. na papežskou „Baziliku minor“.

Mimořádnost Baziliky pramení ze společného působení českých, bavorských a italských umělců. Nejvýznamnějšími uměleckými díly jsou chórové lavice od Martina Hirsche, skupina „Zvěstování“ na hlavním oltáři a další řezbářské kousky, které vytvořil waldsassenský sochař Karl Stilp, štuky Johanna Baptisty Carloneho a jeho spolupracovníků a fresky Johanna Jakoba Steinfelse.

Kaple sv. Trojice
Dreifaltigkeitskirche Kappl

Basilika
Basilika

PORZELLANFABRIKEN WALDSASSEN

PORCELÁNKY VE WALDSASSENU

PORZELLANFABRIK BAREUTHER & CO.

Seit 1866 plante Johann Mathäus Riess (+1867), ein Porzellan-landreher aus Ottenlohe bei Hohenberg, den Aufbau einer Porzellanfabrik in Waldsassen. Ab 1875 begann sein Sohn Johann mit der Porzellanproduktion, der aber wenig Erfolg beschieden war. Nach der Zwangsversteigerung 1884 übernahmen die Fabrikanten Ernst Ploß und Oskar Bareuther die Fabrik. In den folgenden Jahrzehnten erlebte die Porzellanfabrik Waldsassen Bareuther & Co. einen rasanten Aufschwung. Ende der 1920er Jahre beschäftigte der Betrieb knapp 700 Mitarbeiter.

PORZELLANFABRIK GAREIS, KÜHNEL & CO.

Mit der Gründung der Porzellanfabrik Fortuna im Jahre 1898 bekam die Porzellanfabrik Bareuther & Co. ernstzunehmende Konkurrenz. Die Neugründung wurde im Oktober 1899 von Emanuel Gareis, Joseph Kühnel, Moritz Reis und Philipp Rosenau aufgekauft und in den folgenden Jahrzehnten von verschiedenen Unternehmern erfolgreich weitergeführt. Die Fabrik produzierte mit Haushaltsgeschirr, Vasen und Stapelware ein ähnliches Sortiment wie Bareuther & Co. Im Jahr 1969 fusionierten die beiden Waldsassener Unternehmen, um auf dem ausländischen Markt bessere Chancen zu haben. Zu diesem Zeitpunkt zählten rund 1.000 Menschen zur Belegschaft. Im Jahre 1994 erloschen.

PORCELÁNKA BAREUTHER & CO.

Od roku 1866 plánoval Johann Mathäus Riess († 1867), keramik z Ottenlohe u Hohenbergu, že ve Waldsassenu vybuduje porcelánku. V roce 1875 začal jeho syn Johann s výrobou porcelánu, která však nebyla moc úspěšná. Po nucené dražbě v roce 1884 převzali továrnu továrníci Ernst Ploß a Oskar Bareuther. V následujících desetiletích zažila porcelánka Bareuther & Co. velký rozmach. Na konci 20. let minulého století měla téměř 700 zaměstnanců.

PORCELÁNKA GAREIS, KÜHNEL & CO.

Založením porcelánky Fortuna v roce 1898 získala porcelánka Bareuther & Co. vážného konkurenta. Porcelánku koupili při jejím novém založení v říjnu 1899 Emanuel Gareis, Joseph Kühnel, Moritz Reis a Philipp Rosenau a v následujících desetiletích ji úspěšně řídili různí podnikatelé. Továrna vyráběla podobný sortiment jako Bareuther & Co. V roce 1969 se obě porcelánky sloučily, aby na zahraničním trhu získaly větší šance. V tu dobu měl podnik okolo 1 000 zaměstnanců. V roce 1994 byla porcelánka zrušena.